

Nr 37.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Falu stad; given Stockholms slott den 1 februari 1929.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Harald Malmberg.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 1 februari 1929.

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, WOHLIN, BESKOW, LUNDAVIK, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON.

Efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet anholder chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Malmberg att få underställa Kungl. Maj:ts prövning frågan om godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Falu stad samt anför därvid följande.

Genom brev den 21 december 1904 förordnade Kungl. Maj:t, att Dalregementet skulle förläggas till staden Falun, varjämte Kungl. Maj:t bemyndigade arméförvaltningens fortifikationsdepartement att med staden ingå avtal angående överlåtelse av mark till plats för kasernetablissemang jämte kallbadhus samt till övningsfält m. m. Mellan fortifikationsdepartementet och staden slöts i anledning härav ett den 12 januari och den 1 februari 1905

dagtecknat kontrakt i ämnet, vilket torde få fogas såsom bilaga (Bil. B) vid statsrådsprotokollet rörande detta ärende.

År 1909 blev det för Dalregementet avsedda kasernetablissemanget färdigställt och togs i bruk av regementet.

Under hänvisning till att 1925 års härordningsbeslut med avseende å Dalregementet innebure, att regementet skulle erhålla s. k. begränsad organisation, gjorde drätselkammaren i Falun uti en den 3 april 1926 dagtecknad, till Kungl. Maj:t ingiven skrivelse framställning om att staden måtte komma i åtnjutande av kompensation i anledning av den minskning regementet skulle komma att undergå. Sedan kasernkommittén fört förhandlingar med staden i syfte att med staden träffa uppgörelse i ämnet, har mellan Kungl. Maj:t och kronan genom kommittén, å ena sidan, under förbehåll av Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande, samt Falu stad, å andra sidan, träffats en den 3 och den 9 januari 1928 dagtecknad överenskommelse, vilken torde få fogas såsom bilaga (Bil. A) vid statsrådsprotokollet rörande detta ärende. Ifrågavarande överenskommelse har av kommittén med skrivelse den 17 januari 1928 underställts Kungl. Maj:ts prövning.

Drätselkammarens i Falun skrivelse den 3 april 1926.

I omförmälda skrivelse den 3 april 1926 anförde drätselkammaren i Falun, bland annat, följande.

Enligt det den 12 januari och den 1 februari 1905 dagtecknade kontraktet hade Falu stad i sammanhang med beslutad förläggning av Dalregementet till Falun utan ersättning med äganderätt till kronan upplåtit viss mark till plats för kasernetablissemang samt till övningsfält och badplats för nämnda regemente, varjämte staden enligt samma kontrakt förbundit sig, bland annat, att »kostnadsfritt för kronan hava till kasernomtens gräns vid tomtens västra hörn framdragit vatten- och avloppsledningar samt att sedermera underhålla dessa ledningar och tillhandahålla regementet vatten till samma pris, som större avnämare därav inom staden erlägga».

Genom 1925 års härordningsbeslut komme Falu stad att lida förlust icke blott med hänsyn till minskad intäkt i skatter utan jämväl i fråga om inkomst av vattenavgifter. Då stadens ekonomiska uppoffringar, sådana de kommit till uttryck i omförmälda kontrakt, torde hava grundat sig därpå, att staden genom regementets förläggning till staden komme att få motsvarande ekonomiska fördelar, och nämnda förhållande sålunda utgjort en huvudförutsättning för stadens åtagande uti ifrågakomna hänseende, men denna förutsättning i avsevärd grad rubbats genom härordningsbeslutet, ansåge drätselkammaren, att vägande skäl talade för att staden borde på ett eller annat sätt erhålla kompensation för sålunda uppkommande förlust.

Beträffande sättet för åstadkommande av kompensation för regementets minskning tillåte sig drätselkammaren framhålla, att kompensationen till en del kunde ordnas enligt det följande. Sedan någon tid tillbaka påginge inom drätselkammaren utredning om åtgärder för uträtande av befintliga skarpa krökar å den så kallade Korsnäs vägen mellan regementets västra infartsväg och stadsdelen Norslund. För att detta arbete skulle kunna verkställas, måste kronan tillhörig mark tagas i anspråk. Denna mark utgjorde en del av det markkomplex, som staden på sin tid utan ersättning överlåtit på kronan. Markområdet i fråga torde framdeles kunna utan olägen-

het för regementet återlämnas till staden, som till gagn för det allmänna skulle delvis kunna disponera området till byggnadstomter.

Jämväl annan kronan tillhörig mark än den nyss nämnda kunde användas vid åstadkommande av den omtalade compensationen; markområdet mellan regementets västra infartsväg och Norslund innefattade allenast ett exempel på de möjligheter, som föreläge härutinnan. Slutligen kunde compensationen givetvis även komma att utgå i penningar.

Kasernkommittén har i sin förenämnda skrivelse den 17 januari 1928 till en början redogjort för betydelsen för Falu stad av 1925 års beslut i försvarsfrågan samt för stadens uppoffringar i anledning av Dalregementets förläggning till staden. Härutinnan anför kommittén:

Enligt 1925 års härordning skulle Dalregementet bibehållas vid sin nuvarande förläggning i Falun, men organiseras såsom ett infanteriregemente med s. k. begränsad organisation, omfattande allenast fem utbildningsenheter. Angående innebörden av denna förändring finge kommittén hänvisa till nedanstående tablå.

Kasern-
kommitténs
framställning.

Här- ordning av år	A n t a l							Summa beräknade avlönings- förmåner	Årskon- tingent värn- pliktiga	Utbild- ningstid för värn- pliktiga (antal dagar)
	Officerare	Under- officerare	Manskap	Musik- personal	Civil- militär personal	Pensio- nerad personal	Summa			
1901 ...	47	38	259	33	4	—	381	592,000	630	240
1914 ...	53	39	204	33	4	—	333	806,000	630	340
1925 ...	36	25	118	21	4	4	208	547,000	650	165 ¹⁾

¹⁾ Under det s. k. provisoriet från och med 1920 års klass.

Beträffande de i tablån meddelade uppgifterna borde särskilt framhållas, att i förhållande till 1901 års härordning — varå det mellan kronan och staden angående regementets förläggning upprättade kontraktet vore grundat — medförde 1925 års organisation en minskning av antalet officerare med 11 och antalet underofficerare med 13. Vad musikpersonalen anginge, hade denna enligt 1901 års härordning efter en år 1905 beslutad omorganisation bestått av 11 musikunderofficerare och 22 man, tillhörande manskapet, men skulle enligt 1925 års härordning utgöras av 1 musikdirektör, 5 musikunderofficerare och 15 man, tillhörande manskapet. Musikunderofficerarnas antal minskades alltså med 6, men i stället tillkomme 1 musikdirektör. Jämförelsen mellan de enligt 1901 och 1925 års härordningar utgående avlöningsförmånerna till den fast anställda personalen vid Dalregementet, nämnda avlöningsförmåner beräknade i enlighet med de av kommittén antagna grunder, utvisade en minskning med cirka 45,000 kronor.

De prestationer, Falu stad fullgjort för Dalregementet, framginge av det kontrakt, som upprättats mellan kronan och staden den 12 januari och den 1 februari 1905 angående regementets förläggande till staden. Rörande innehållet i detta kontrakt finge kommittén hänvisa till detsamma (se Bil. B).

I ett till Svenska stadsförbundet lämnat meddelande hade staden angivit sina uppoffringar på grund av nämnda kontrakt sålunda:

1) Värdet av staden förut tillhörig mark om 54 tunnland 13.6 kappland såsom plats för kasernetablissemang och till badplats samt till övningsfält för regementet, 49,000 kronor, ävensom värdet av en å denna mark uppförd statkarlsbyggnad, 4,200 kronor	kronor	53,200: —
2) Kostnad för förvärvande av ytterligare 287 tunnland 8.4 kappland jord, som upplåtits till kronan såsom övningsfält för Dalregementet	»	63,742: 45
3) Kostnader för anläggande av vatten- och avloppsledningar	»	9,689: 20
4) Kostnader för expropriation m. m.	»	1,893: 96
		<hr/>
	Summa kronor	128,525: 61

I vederlag för de prestationer, staden fullgjort för regementets räkning, hade staden givetvis åtnjutit betydande fördelar av regementsförläggningen. Alltsedan år 1909 eller sålunda under en tid av bortåt 20 år, hade staden kunnat uppbära skatteintäkter från regementets personal. Avlöningsförmånerna till de fast anställda befattningshavarna vid regementet enligt 1901 års härordning — utan det tillägg av 75 procent, varmed höjning skett i den här ovan intagna tablån — hade i runt tal uppgått till 341,000 kronor.

Under tiden 1910—1926 hade kommunalskatten i Falun per bevillningskrona varit lägst 5 kronor 64 öre, år 1912, samt högst 8 kronor 35 öre, åren 1921 och 1926.

Vid ingången av år 1927 hade folkmängden i Falun uppgått till omkring 13,600 personer. Den inkomst, vara utskylder år 1927 utdebiterats till staden, hade belöpt sig till 14,127,000 kronor och det samma år utdebiterade beloppet till 1,172,339 kronor. Kommunalnskatten hade de tre senaste åren utgjort, år 1925 8 kronor 23 öre, år 1926 8 kronor 35 öre samt år 1927 8 kronor 30 öre.

Rörande den mellan kasernkommittén och staden träffade överenskommelsen anför härefter kommittén:

Den mark, Falu stad jämlikt 1905 års kontrakt upplåtit till kronan såsom kaserntomt och övningsfält för Dalregementet, omfattade i areal tillhoppa omkring 170 hektar. Vid regementets förläggning till Falun hade det emellertid ansetts, att detta markområde vore otillräckligt för ändamålet, och i planen för regementsförläggningen hade ingått, att förra landshövdingebostället kungsgården Noret även skulle i sin helhet tagas i anspråk för regementets räkning.

På förslag av Kungl. Maj:tt (proposition nr 59 vid 1908 års riksdag) hade riksdagen beslutat medgiva, att förra landshövdingebostället Noret i Kopparbergs län skulle från den 14 mars 1909 överlämnas till lantförsvaret för att begagnas till övningsfält för Dalregementet. Den markareal av denna kungsgård, som ställts till disposition, innehölle omkring 193 hektar. I sin helhet omfattade sålunda det markområde, som upplåtits till Dalregementet, icke mindre än cirka 363 hektar.

År 1918 hade för arméns räkning inköpts en i närheten av Dalregementets övningsfält belägen egendom. Denna fastighet, utgörande den dels inom Kopparbergs socken och dels inom Falu stads område liggande egendomen Norslund med undantag av därifrån förut avsöndrad mark, hade förvärvats genom köpehandling den 26 juni 1918 av kaptenen B. Winbladh för en köpeskilling av 73,000 kronor. Den 15 september 1924 hade kronan vid rådstuvurätten i Falun erhållit lagfart å de inom Falu stads område belägna

delar av fastigheten, betecknade såsom stadsägorna nr 646, 648 och 649. Den 23 oktober 1924 hade kronan vid Falu domsagas norra tingslags häradsrätt erhållit lagfart å den inom tingslaget belägna andelen av egendomen Norslund inom Kopparbergs socken, enligt uppmätning bestående av 24 tunnland 18.7 kappland åkerjord, 7 tunnland 18.9 kappland slog och hagmark och 12.3 kappland impedimenter samt å Norets skog lotterna nr 1 om 57 tunnland 10.3 kappland, nr 2 om 12 tunnland 20.3 kappland och nr 4 om 6 tunnland 9.1 kappland, allt skogsmark i areal med åtföljder, med undantag av från egendomen avsöndrad jord.

Egendomen Norslund, vilken — alltsedan densamma av kronan förvärvats — varit utarrenderad, syntes icke vara av någon egentlig betydelse för Dalregementet ur övningssynpunkt och torde icke heller hava inköpts för tillgodoseende av dylikt ändamål.

Med hänsyn till att de markområden, som ställts till Dalregementets föfogande, vore jämförelsevis betydande, hade vid de förhandlingar, som kommittén fört med representanter för Falu stad, från stadens sida ifrågasatts, huruvida icke till staden skulle, såsom ersättning för den minskning Dalregementet komme att undergå, kunna överlämnas en del markbitar av regementets övningsfält. I en den 14 september 1926 dagtecknad promemoria hade staden närmare preciserat sina önskemål i nu angivna hänseende och därvid yrkat att av regementets övningsfält erhålla följande områden:

1) För framdragande och rätning av stora landsvägen från Falun i östlig riktning mot Gävle ett markområde om cirka 12,100 kvadratmeter. Som detta område vore avsett för allmänt ändamål (väganläggning), borde det icke åsättas något värde.

2) För breddning av Svärdsjövägen vid Manhem ett markområde om cirka 2,400 kvadratmeter. Ej heller detta område borde åsättas något värde, med hänsyn till att det skulle tagas i anspråk för vägändamål.

3) Två söder om stora landsvägen från Falun till Gävle i nämnda vägs tilltänkta nya sträckning belägna markområden, innehållande i areal tillhoppa cirka 12,200 kvadratmeter. Därest staden kunde, på sätt nedan angäves, erhålla jämvil en del av den mark, som vore belägen nordost om landsvägen, kunde värdet å de i denna punkt angivna områden uppskattas till högst 3,000 kronor. Skulle staden icke bliva ägare till de nordost om landsvägen liggande områdena, komme förvärvet av de söder om landsvägen belägna områdena att för staden medföra allenast utgifter såsom kostnad för planering för park eller dylikt. För sådant fall borde något särskilt värde icke åsättas områdena.

4) Av den mellan Dalregementets kasernetablissemang och stora landsvägen Falun—Gävle i dess tilltänkta nya sträckning belägna marken vissa områden om tillhoppa 76,200 kvadratmeter, värderade till sammanlagt 34,500 kronor.

Därjämte hade staden yrkat att av kronan erhålla ett kronan tillhörigt, å förslag till stadsplan uppfört område invid Manhem, utgörande stadsågan nr 599 och i areal innehållande omkring 17,000 kvadratmeter. Enligt stadens förmenande borde detta markområde åsättas ett värde av 50 öre per kvadratmeter och sålunda i sin helhet uppskattas till 8,500 kronor.

Under framhållande av att, med hänsyn till storleken av den för staden uppkommande förlusten i anledning av regementsreduceringen, ersättningen till staden näppeligen kunde anses tillräcklig, om de i det föregående berörda markområdena utan ersättning överlämnades till staden, hade staden slutligen anhållit att få förvärva Norslunds egendom. Som denna fastighet icke vore behövlig för regementet och för övrigt uppgivits vara till salu, borde den enligt stadens mening överlätas till staden, eventuellt mot erläggande av viss mellanavgift.

Rörande stadsägan nr 599 hade staden uppgivit följande: Genom ett av rådstuvurätten i Falun den 16 november 1896 meddelat, sedermera lagakraftvunnet utslag hade Kungl. Maj:t och kronan tillerkänts äganderätten till ett vid Manhem inom Falu stads domkrets beläget markområde. Fastigheten, i areal innehållande cirka 17,000 kvadratmeter, vore icke i annan mån bebyggd än att å densamma vore uppförd en staden tillhörig lada. Som fastigheten icke tillhörde det av regementet disponerade området och kronan icke syntes hava något intresse av att behålla densamma, under det att det däremot för staden — för att kunna reglera stadsplanen — vore till fördel att förvärva äganderätten till fastigheten, borde densamma utan ersättning överlåtas till staden. Tomtvärdet å närliggande mark kunde uppskattas till omkring 34 öre per kvadratmeter. Ett förslag till stadsplan, däri jämväl ifrågasvarande fastighet blivit indelad, hade upprättats, men ännu icke varit föremål för prövning.

För att kunna bedöma lämpligheten av att framlägga förslag om överlåtelse till staden av sistomförd fastighet hade kasernkommittén från domänstyrelsen inhämtat yttrande i ärendet. Med skrivelse den 2 februari 1927 hade domänstyrelsen till kommittén överlämnat utlåtanden från vederbörande skogstjänstemän samt länsstyrelsen i Kopparbergs län, som i ärendet hört magistraten och drätselkammaren i Falun.

Jägmästaren i Kopparbergs revir hade i sitt den 28 oktober 1926 avgivna yttrande anfört bland annat följande: Stadsägan nr 599 bestode av delvis stenbunden, sandblandad grusjord med bonitetsgrad ungefär V och beväxt av tall och något björk i IV—VI åldersklasserna. Läget vore nästan jämnt med svag sluttning mot öster och söder. Skogstillgången, som enligt yttrandet bilagd uppmätningsslängd uppräknats av vederbörande kronojägare, utgjorde på rot 1,988 träd med en beräknad kubikmassa av 475 kubikmeter. Värdet å rot utgjorde enligt gällande virkespriser 3,700 kronor. Det av Falu stad föreslagna värdet 8,500 kronor (beräknat efter 50 öre per kvadratmeter av fastighetens yttinnehåll 17,000 kvadratmeter) syntes väl lågt, då tomtvärdet efter nuvarande värden med hänsyn till belägenheten borde utgöra minst en krona per kvadratmeter, d. v. s. 17,000 kronor för fastigheten. Enligt uppgift i stadens byggnadskontor hade staden, om den bleve ägare till området, för avsikt att använda det icke till byggnadstomter utan till begravningsplats, och staden hade redan för samma ändamål inköpt ett angränsande område. Totalvärdet (inberäknat skogen) borde för ifrågasvarande fastighet utgöra minst 20,700 kronor. Den å fastigheten belägna ladan tillhörde Falu stad och vore utarrenderad till Dalregementet. Från revirförvaltningssynpunkt vore icke något att erinra mot fastighetens överlåtande till staden.

Överjägmästaren i Dalarnas distrikt hade i utlåtande den 15 november 1926 anfört: Ifrågasvarande område, som funnes upptaget å en av kommissionslantmätaren O. Bergström åren 1907—1908 upprättad karta över mark, som eventuellt ägdes av kronan, belägen utom Falu stads vall men inom dess domvärjo samt öster om sjön Tisken och Falun, utgjorde enligt denna karta tillhörande beskrivning 1.68 hektar skogsmark. Fastigheten hade tidigare av överjägmästaren värderats för ifrågasatt överlåtelse till Falu stad, men torde underhandlingarna om denna överlåtelse icke hava lett till något resultat. Även om, såsom jägmästaren uppgivit, tanke tidigare förelegat att taga området i anspråk såsom begravningsplats, vore detta, enligt vad som inhämtats, numera icke fallet, då området vore beläget inom en trakt av staden, som för närvarande vore föremål för flitig bebyggelse. Oberoende härav finge det av jägmästaren uppskattade markvärdet av en krona per kvadratmeter anses mycket facilt, då med området jämförelsevis likvärdiga

lägen i stadens ägo torde betinga ett pris av upp till 3 kronor 50 öre per kvadratmeter. Beträffande det av jägmästaren åsatta skogsvärdet — 7 kronor 79 öre per kubikmeter å rot — syntes detta även med hänsyn till fördelaktigt läge vara för högt och därför böra reduceras med förslagsvis 25—30 procent.

Drätselkammaren i Falun hade i ett den 22 december 1926 till länsstyrelsen i Kopparbergs län avgivet utlåtande anfört bland annat följande: Stadsägan nr 599 vore belägen cirka 300 meter utanför den fastställda stadsplanen och läge i stadens östra utkant. För närvarande torde två eller högst tre tomter invid landsvägen lämpa sig för bebyggande. I övrigt torde försäljning av tomter icke med fördel kunna ske, då tidpunkten ännu icke vore inne för anläggning av erforderliga gator jämte vatten- och avloppsledningar. Att tiden härför vore långt avlägsen framginge därav, att, enligt vad byggnadsnämnden på fråga upplyst, området icke torde komma att ingå i det förslag till stadsplanens utvidgning, som vore under utarbetande. I detta sammanhang kunde nämnas, att från stadens sida icke funnes någon önskan, att området skulle bebyggas, så länge andra bättre belägna områden funnes disponibla för sådant ändamål, detta särskilt med tanke på de dryga utgifter av allehanda slag, som en bebyggelse i stadens periferi åsamkade staden. Vid åsättande av värde å området funnes möjlighet till jämförelse med ett omedelbart angränsande jordområde, som förut tillhört A. F. Dikmans storbhus, men som år 1922 förvärvats av staden för en köpeskilling av 70,000 kronor. Nämnda jordområde utgjordes av stadsägan nr 600. Å sistnämnda stadsäga vore uppförd en villabyggnad med tillhörande uthus och tomt, som ingått i köpet. Om dessa byggnader med tomt om cirka 3,000 kvadratmeter uppskattades till ett värde av 25,000 kronor, återstode en köpeskilling av 45,000 kronor för en uppgiven areal av cirka 122,000 kvadratmeter, vilket motsvarade ett pris av cirka 37 öre per kvadratmeter. Jordområdet, som till stor del utgjordes av öppen åker och i övrigt av skogsmark, vore delvis beläget närmare stadsplanen än kronans ifrågavarande område. Jämförelsen med priset för den av staden inköpta stadsägan nr 600 visade, att överjägmästarens antagande i fråga om tomtpriset i staden icke kunde vara riktigt. Utan tvivel hade överjägmästaren därvid tagit sikte på tomtmark, som hade ojämförligt bättre läge och beskaffenhet i övrigt än den ifrågavarande stadsägan nr 599. Därjämte ville drätselkammaren framhålla, att vid värderingen skälig hänsyn måste tagas till det läge, som det ifrågakomna området skulle få, därest angränsande stadsägan nr 600 skulle såsom ifrågasatts komma att huvudsakligen utnyttjas såsom begravningsplats. Området skulle nämligen då i norr gränsa mot kyrkogård och i söder vetta mot landstingets nyuppförda epidemisjukhus. Med ett sådant läge torde området icke kunna tänkas få samma värde som annan i övrigt likvärdig mark. Av det anförda syntes det drätselkammaren framgå, att området hade ett jämförelsevis avlägset läge i förhållande till fastställd stadsplan och stadens centralare delar; att områdets läge intill epidemisjukhus och eventuellt kyrkogård vore ägnat att i ogynnsam riktning påverka värdet å området; att områdets utnyttjande för byggnadsändamål torde dröja åtskillig tid framåt; att områdets fulla utnyttjande till byggnadstomter förutsatte dyrbara anläggningar för framdragande av gator samt vatten- och avloppsledningar, vilka kostnader i en framtid torde komma att i betydande grad åvila markägaren; samt att, vid en jämförelse med köpeskilling för angränsande mark, ett värde av 50 öre per kvadratmeter vore snarare för högt än för lågt. Drätselkammaren ansåge därför, att några bärande skäl icke framkommit för annan värdesättning än den av staden angivna och med kasernkommittén preliminärt överenskomna.

Magistraten i Falun hade i utlåtande den 26 november 1926 förklarat, att magistraten, med hänsyn till att mark kring stadsägan nr 599 tillhörde Falu stad, ansåge det vara naturligt, att staden komme i besittning av omfördälda stadsäga.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län hade i sitt den 24 januari 1927 avgivna utlåtande såsom eget yttrande åberopat vad som anförts av magistraten och drätselkammaren i Falun.

Domänstyrelsen hade för sin del förklarat sig icke hava något att erinra emot att ifrågasvarande område överlättes till Falu stad, därvid domänfonden av särskilt statsanslag borde tillföras ett ersättningsbelopp för marken efter 50 öre per kvadratmeter eller i runt tal 8,500 kronor samt för därå växande skog av 2,000 kronor eller i ett för allt av 10,500 kronor.

Därest staden Falun i likhet med övriga städer, som verkställt direkta uppoffringar för till platsen förlagda truppförband, skulle erhålla ersättning av kronan för den förlust, som kunde beräknas uppkomma i följd av personalreduceringen vid Dalregementet, syntes det enligt kasernkommitténs mening vara lämpligt, att stadsägan nr 599 vid Manhem av kronan överlämnades till staden. I likhet med domänstyrelsen funne kommittén, att denna fastighet, inberäknat värdet av därå växande skog, borde upptagas till ett värde av 10,500 kronor.

För att erhålla kännedom om de militära myndigheternas ståndpunkt till frågan om överlåtelse till Falu stad av de delar av Dalregementets övningsområde, som staden i sin den 14 september 1926 avgivna promemoria gjort framställning om att förvärva av kronan, hade dels muntliga överläggningar ägt rum den 23 februari 1927 med regementsbefälhavaren, överstelöjtnanten B. G. H. Raab och kasernofficeren, kaptenen E. G. A. Nylén, dels och chefen för Dalregementet, översten E. R. Salwén beretts tillfälle att skriftligen avgiva yttrande rörande de olika områden, som staden önskade få till sig överlättna.

I en den 25 mars 1927 till kasernkommittén överlämnad skrivelse hade regementschefen anført, bland annat, följande: Varje minskning av den för övningars avhållande lämpliga arealen torde böra ses mot bakgrunden av den omständigheten, att stora delar av Dalregementets övningsfält endast i ringa mån kunde utnyttjas i och för utbildningen, varjämte andra delars användning i och för övningar inskränktes under vissa årstider och väderleksförhållanden. Trots de ur utbildnings- och andra synpunkter uppkommande olägenheter, vilka skulle bliva följden av en eventuell överlåtelse till Falu stad av markområden, tillhörande övningsfältet, syntes vissa av de ersättningsanspråk, vilka framstälts av stadens myndigheter, kunna från regementets sida tillstyrkas, särskilt i de fall, då anspråken avsåge trafikmöjligheternas förbättrande. Med hänsyn härtill vore intet att erinra emot, att den mark, som erfordrades för breddning av den s. k. Svärdsjövägen och uträdande av den skarpa vägkröken vid Nya begravningsplatsen överlättes till staden. Då en dylik överlåtelse hade till följd, att de söder om stora landsvägen Falun—Gävle i dess tilltänkta nya sträckning liggande områdena ur övningssynpunkt bleve mer eller mindre värdelösa, syntes jämväl sistnämnda områden böra avstås.

Av närmare angivna orsaker hade regementschefen framhållit, att det vore för regementet olägligt att bliva berövad någon del av den mark, som staden begärt och som vore belägen mellan regementets kasernetablissemang och landsvägen Falun—Gävle i dess nya sträckning.

Å en av stadsingenjören i Falun Edv. Johnson upprättad, kasernkommitténs skrivelse bifogad karta hade närmare utmärkts de markområden, hörande till Dalregementets övningsfält, som enligt regementschefens

uttalanden utan olägenhet skulle kunna överlåtas till staden. Å kartan hade jämväl inlagts den här ovan berörda, vid Manhem belägna stadsågan nr 599.

De å kartan med grön gränsfärg utmärkta områdena utgjorde:

a) Figur 1 om cirka 12,100 kvadratmeter den nya sträckningen av landsvägen Falun—Gävle.

b) Figur 2 a och 2 b om tillhopa cirka 12,200 kvadratmeter de söder om nämnda landsväg belägna områden, vilka efter vägrätningen bleve utan egentlig nytta för Dalregementet.

c) Figur 3 om cirka 2,400 kvadratmeter den breddade landsvägen i riktning mot Svärdsjö.

d) Figur 4 om cirka 17,000 kvadratmeter utgjordes av stadsågan nr 599.

Enligt kasernekommitténs mening kunde ett överlämnande till staden av här ovan berörda markområden icke anses utgöra full kompensation för den minskning Dalregementet komme att undergå. Vid sådant förhållande hade kommittén ansett sig böra till prövning upptaga frågan, om icke egendomen Norslund borde av kronan överlåtas till staden för en reducerad köpeskilling.

Såsom förut nämnts, hade kronan inköpt egendomen Norslund enligt köpehandling den 26 juni 1918. Genom ett den 22 oktober 1918 upprättat arrendekontrakt hade arméförvaltningens fortifikationsdepartement utarrenderat egendomen till den person, som sålt densamma till kronan.

Av köpehandlingen och arrendekontraktet framginge, bland annat, att kronan erhållit en årlig arrendeinkomst av egendomen å 600 kronor, men att kronan varit skyldig underhålla mangårdsbyggnaden jämte en del av de övriga å egendomen befintliga byggnaderna. Någon nettointkomst å egendomen torde kronan icke hava haft.

Det försäljningspris — 73,000 kronor — som år 1918 åsatts egendomen, syntes hava tilltagits synnerligen högt och kunde givetvis icke numera tjäna till ledning för att bedöma egendomens värde. För att erhålla en opartisk uppskattning av egendomen hade på därom gjord framställning länsstyrelsen i Kopparbergs län genom resolution den 10 mars 1927 anmodat de tillsatta värderingsmännen för kronoegendomar i länet, J. F. Isacson i Hälla och Åhlmans Ol. Olsson i Insjön, att verkställa saluvärdering å egendomen. Den 9 augusti 1927 hade en dylik förrättning företagits, och hade därvid noggrann besiktning verkställts å alla egendomen tillhörande marker och åbyggnader. Följande värden hade åsatts vid värderingen:

Jordbruksfastighet med tillhörande åbyggnader:

7.5 hektar åkerjord	å 1,500 kr.	.....	11,250: —
31 » skogsmark	å 50 »	.....	1,550: —
			kr. 12,800: —
Skogsvärde enligt av jägmästaren Simon Ahlman gjord uppskattning och värdering		.....	» 18,000: —

Annan fastighet:

Villabyggnad	.....	»	13,000: —
			Summa kronor 43,800: —

Enligt kasernekommitténs förmenande kunde värdet å den kronan tillhöriga egendomen Norslund icke upptagas till högre belopp än det av värderingsmännen angivna eller 43,800 kronor.

Vid slutlig prövning av frågan om ersättning till Falu stad i anledning av Dalregementets reducering hade kommittén funnit sig böra framlägga följande förslag.

1) Stadsågan nr 599 vid Manhem överlåtes till staden. Värde 10,500 kronor.

2) Egendomen Norslund överlåtes likaledes till staden. Värde 43,800 kronor.

3) Staden tillerkändes rätt att vidga Svärdsjövägen vid Manhem och erhöle för sådant ändamål av kronan utan ersättning erforderlig mark, på sätt framginge av förut omförmälda kartskiss (området nr 3 om 2,400 kvadratmeter).

4) För rätning av stora landsvägen från Falun i östlig riktning mot Gävle erhöle staden av kronan dels det å kartan med 1 betecknade området om 12,100 kvadratmeter, dels ock de med 2 a och 2 b betecknade områdena om tillhopa 12,200 kvadratmeter.

5) Staden betalade till kronan såsom köpeskilling för egendomen Norslund i mellanavgift ett belopp av 20,000 kronor.

Med hänsyn till vad staden framhållit, hade kommittén ansett, att något egentligt värde icke kunde äsättas de under 3) och 4) omförmälda markområdena. För staden torde förvärvet av dessa områden icke komma att medföra annat än utgifter. Genom förvärvet av fastigheten vid Manhem (10,500 kronor) och egendomen Norslund (43,800 kronor) skulle staden — efter avdrag av det belopp, 20,000 kronor, som staden kontant skulle utgiva till kronan — erhålla kompensation till ett värde av 34,300 kronor. Med hänsyn till de uppoffringar, staden verkställt för Dalregementet, stadens storlek jämte övriga förekommande omständigheter måste den sålunda ifrågasatta kompensationen anses vara skälig.

Sedan de här ovan angivna grunderna för en överenskommelse med staden i ersättningsfrågan vunnit drätselkammarens i Falun godkännande, hade en skriftlig överenskommelse blivit upprättad. Vid sammanträde den 10 november 1927 hade stadsfullmäktige i Falun för sin del godkänt den uppräta förslagsöverenskommelsen.

Rörande innehållet i överenskommelsen finge kommittén hänvisa till densamma (Bil. A). Utöver vad i det föregående anförts syntes någon närmare motivering rörande de olika paragraferna icke vara erforderlig i annan mån än i fråga om §§ 4 och 5. Därest den med Falu stad uppräta överenskommelsen kunde för prövning framläggas redan vid 1928 års riksdag, borde staden kunna få tillträda de till överlåtelse ifrågasatta fastigheterna redan den 1 juli respektive den 1 oktober 1928. Som egendomen Norslund vore utarrenderad till den 1 oktober 1928, hade det ansetts lämpligt, att staden först efter nämnda dag erhöle besittningsrätten till egendomen. Härvid vore dock att märka, att den nuvarande arrendatorn enligt föreskrift i arrendekontraktet den 28 oktober 1918 ägde att intill den 1 november 1928 tillgodoräkna sig nämnda, det sista arrendeårets skörd å egendomen, även om den icke vid arrendetidens slut den 1 oktober skulle vara bärgad.

Över kasernkommitténs förevarande förslag till överenskommelse hava yttranden avgivits av chefen för Dalregementet, chefen för norra arméfördelningen samt armeförvaltningens fortifikationsdepartement.

Regementschefen har i avseende å det till överlåtelse avsedda, a förut omförmälda karta med 2 a betecknade området anført, att enär regementets grustag vore beläget å nämnda område, det syntes honom böra förbehållas regementet att intill den 1 juli 1929 fritt förfoga över grustaget. I fråga om egendomen Norslund har regementschefen uttalat, att egendomens avträdande visserligen något inskränkte möjligheten för regementet att disponera den med egendomen sammanhängande terrängen för övningsändamål, men att han likväl icke funne denna omständighet utgöra vägande skäl för att avstyrka förslaget i denna del. Beträffande övriga punkter i överenskommelsen har regementschefen förklarat sig icke hava funnit anledning att däremot framställa någon erinran.

Arméfördelningschefen har, i likhet med regementschefen, framställt erinringar mot den föreslagna överenskommelsen allenast i vad densamma avser överlåtelse till staden av nyssnämnda med 2 a betecknade område samt avståendet av egendomen Norslund. Arméfördelningschefen har sålunda uttalat den uppfattningen, att, därest berörda område 2 a överlätes till staden, regementet borde kompenseras för förlusten av grustaget genom att under fem år, utgörande den ungefärliga tid, varunder grustaget beräknades kunna fylla regementets behov av grus, i stället erhålla gottgörelse för kostnaderna för inköp av grus. Beträffande egendomen Norslund har arméfördelningschefen anført, att egendomen visserligen ej vore absolut nödvändig för regementets övningar, men att ett avträdande av densamma givetvis komme att inverka menligt på utnyttjandet av den angränsande delen av övningsfältet, och detta så mycket mer som övningsmöjligheterna närmast kasernen å norra sidan av fältet vore inskränkta genom närheten till lasarett, epidemisjukhus och sanatorium samt större delen av övningsfältet i övrigt utgjordes av skogsmark, vilken i avsaknad av vägar och röjningar ej lämpade sig för övningar. Skulle emellertid egendomen avträdas till staden, borde enligt arméfördelningschefens mening — förutom att åtgärder genom röjningar och väganläggningar vidtoges för erhållande av lämplig övningsterräng inom övningsfältet — i överenskommelsen inryckas den bestämmelsen, att regementet skulle äga rätt att för övningar få disponera den del av egendomen, som utgjordes av skogsmark, intill dess detta område bleve bebyggt eller försålt. Vad slutligen angår det uppskattade värdet av egendomen Norslund, 43,800 kronor, har arméfördelningschefen ansett detta märkligt lågt.

Med sitt utlåtande i ärendet har *arméförvaltningens fortifikationsdepartement* överlämnat ett av ämbetsverkets domäntjänsteman avgivet yttrande. Domäntjänstemannen har med avseende å det egendomen Norslund åsatta värdet, 43,800 kronor, uttalat, att, därest i betraktande toges egendomens utmärkta markbeskaffenhet samt dess särdeles gynnsamma och vackra läge mot sydväst med utsikt åt sjön Runn, vilket i hög grad gjorde den passande till tomtförsäljning, berörda värde måste anses alldeles för lågt och borde upptagas till 60,000 kronor. I fråga om tidpunkten för stadens tillträde av egendomen har domäntjänstemannen ansett, att denna borde bestämmas till den 1 juli 1929.

Fortifikationsdepartementet har för egen del anført, att departementet icke hade något annat att erinra mot kasernkommitténs förslag till överenskommelse, än att förbehåll om rätt för regementet till grustäkt borde göras i enlighet med regementschefens därutinnan framställda förslag. Beträffande värdet av egendomen Norslund och tidpunkten för stadens tillträde av egendomen har fortifikationsdepartementet anslutit sig till vad domäntjänstemannen därom yttrat.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, har staden Falun fullgjort avsevärda prestationer för det till staden förlagda Dalregementet. Sålunda har staden, bland annat, utan ersättning med äganderätt till kronan överlätit markområden med en areal av sammanlagt omkring 170 hektar. I be-

traktande av vad staden såväl i detta hänseende som i övrigt fullgjort i anledning av regementsförläggningen, har jag i likhet med kasernkommittén ansett fog föreligga för stadens anspråk på att erhålla visst vederlag för att Dalregementet jämlikt 1925 års härordningsbeslut undergått reducering till s. k. begränsad organisation.

Enligt den av kasernkommittén med Falu stad träffade förslagsöverenskommelsen skall kronan utan vederlag till staden överlåta dels de å förenämnda karta med 1 och 3 utmärkta områdena, i areal innehållande tillhoppa cirka 14,500 kvadratmeter, att av staden disponeras för vägändamål, dels de å samma karta med 2 a och 2 b betecknade områdena, i areal innehållande sammanlagt omkring 12,200 kvadratmeter, dels ock det å ifrågasvarande karta med 4 utmärkta området, utgörande stadsägan nr 599 och i areal innehållande omkring 17,000 kvadratmeter. Vidkommande områdena 1, 2 a och 2 b samt 3, vilka utgöra delar av regementets övningsfält, skulle, enligt vad utredningen giver vid handen, icke några olägenheter för regementet ur övningssynpunkt vara förenade med att områdena i fråga överlåtes till staden. Jag har med hänsyn härtill funnit mig böra biträda förslaget i denna del. Vad angår stadsägan nr 599, hör densamma under domänstyrelsens förvaltning, och såsom av kasernkommitténs framställning inhämtas, har styrelsen för sin del icke framställt någon erinran mot att fastigheten överginge i stadens ägo under förutsättning, att domänfonden härvid erhöle gottgörelse med belopp, som efter verkställd värdering av fastigheten angivits till 10,500 kronor. Efter samråd i ämnet med chefen för jordbruksdepartementet har jag ansett mig böra tillstyrka, att även denna fastighet utan vederlag överlåtes till Falu stad, och torde härvid, liksom tidigare i dylika fall ägt rum, domänfonden böra, i stället för att tillgodoföras den ifrågasatta ersättningen å 10,500 kronor, nedskrivas med samma belopp.

Förslagsöverenskommelsen innebär vidare, att Falu stad skulle såsom ytterligare ersättning i anledning av personalreduceringen vid Dalregementet berättigas att mot en kontant mellanavgift av 20,000 kronor av kronan förvärva egendomen Norslund i och invid Falun. Med avseende å denna egendom torde böra nämnas, att densamma med stöd av Kungl. Maj:ts genom brev den 20 juni 1918 lämnade bemyndigande samma år av arméförvaltningens fortifikationsdepartement inköptes för lantförsvarets räkning, i syfte att där skulle upprättas en förplägnadsanstalt, samt att för egendomen erlades en köpeskilling av 73,000 kronor, vilken bestreds från Norrbottens hästjägarskvadrons fond. Planen att därstädes anlägga en förplägnadsanstalt blev icke förverkligad och kan numera anses hava helt förfallit. Ur övningssynpunkt hava visserligen de militära myndigheterna framställt erinringar i anledning av förslaget, att kronan skulle avhända sig egendomen; men då förvärvet av densamma icke varit föranlett av behov att bereda regementet ökad övningsterräng och totala ytvidden av det markområde, som, i händelse egendomen avträdes, allt fortfarande skulle stå till förfogande för regementets övningar, utgör omkring 360 hektar, har jag ansett något avgörande skäl att motsätta mig egendomens överlåtelse till staden icke föreligga, för såvitt emellertid

kronan härvid erhåller den mellanavgift, som under förhandenvarande förhållanden kan anses skälig. Kasernkommitténs förslag till kompensation åt Falu stad har avvägts med godtagande av det värde å nämnda egendom, vartill densamma vid den år 1927 verkställda saluvärderingen upptagits, eller 43,800 kronor, och mellanavgiften för egendomen har i anslutning till detta värde i förslagsöverenskommelsen bestämts till 20,000 kronor. I likhet med arméfördelningschefen och fortifikationsdepartementet har jag icke kunnat undgå att finna egendomens uppskattade värde väl lågt, och jag har på grund härav kommit till den uppfattningen, att ifrågavarande kontanta ersättningsbelopp skäligen bör höjas till 30,000 kronor.

I förslagsöverenskommelsen har angivits, att de till överlåtelse avsedda fastigheterna skulle tillträdas av staden den 1 juli, respektive — vad angår det med 4 betecknade området samt egendomen Norslund — den 1 oktober 1928 eller vid de senare tidpunkter, som efter särskild överenskommelse kunde bliva bestämda, dock icke senare än den 1 juli, respektive den 1 oktober 1929. Jag förutsätter, att vid en blivande definitiv uppgörelse angående tiden för stadens tillträdande av fastigheterna tillträdesdagen beträffande det med 2a betecknade området bestämmas till den 1 juli 1929. Härigenom tillgodoses nämligen det av såväl regementschefen som fortifikationsdepartementet framställda kravet på att regementet skulle intill sistnämnda tidpunkt äga rätt till grustäkt å området i fråga.

Den inflytande köpeskillingen för Norslunds egendom synes lämpligen böra tillgodoföras lantförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål.

På grund av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna förut omförmälda den 3 och den 9 januari 1928 mellan Kungl. Maj:t och kronan genom kasernkommittén, å ena sidan, samt Falu stad, å andra sidan, ingångna preliminära överenskommelse (Bil. A), dock med den ändring, att den i §§ 3 och 7 av överenskommelsen angivna köpeskillingen, 20,000 kronor, för egendomen Norslund höjes till 30,000 kronor;

dels medgiva, att sistnämnda belopp, 30,000 kronor, må tillgodoföras lantförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål;

dels ock medgiva, att statens domäners fond må, i samband med överlåtelse å staden av den i § 2 av överenskommelsen omförmälda fastigheten, nedskrivas med 10,500 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Georg Z. Topelius.

Bil. A.

Med anledning av att Dalregementet jämlikt 1925 års beslut i försvarsfrågan från och med den 1 januari 1928 skall erhålla begränsad organisation träffas härmed mellan Kungl. Maj:t och kronan genom kasernkommittén, under förbehåll av Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande, å ena sidan, samt Falu stad, å andra sidan, följande överenskommelse:

§ 1.

Kronan skall utan vederlag till staden överlåta följande markområden, hörande till det av Dalregementet disponerade övningsfältet vid Falun, nämligen:

1) för framdragande och rätning av stora landsvägen från Falun i östlig riktning mot Gävle ett å bifogade »Karta över en del av Kungl. Dalregementets kasern- och övningsplats» närmare utmärkt markområde, betecknat med figur 1 och i areal innehållande cirka 12,100 kvadratmeter;

2) de å kartan med figurerna 2 a och 2 b betecknade markområden, belägna söder om nämnda landsväg i dess tilltänkta nya sträckning och i areal innehållande nr 2 a cirka 10,000 kvadratmeter och nr 2 b cirka 2,200 kvadratmeter;

3) för breddning av Svärdsjövägen vid Manhem ett å samma karta med figur 3 betecknat markområde om cirka 2,400 kvadratmeter.

§ 2.

Kronan skall vidare utan vederlag till staden överlåta det å förenämnda karta med figur 4 angivna område vid Manhem, utgörande stadsågan nr 599 och i areal innehållande omkring 17,000 kvadratmeter.

§ 3.

Såsom ytterligare ersättning i anledning av personalreduceringen vid Dalregementet skall staden berättigas att mot en kontant mellanavgift av 20,000 kronor av kronan förvärva den kronan tillhöriga dels inom Kopparbergs socken och dels inom Falu stads område belägna egendomen Norslund med undantag av därifrån förut avsöndrad mark.

Enligt för kronan utfärdade lagfartsbevis består ifrågavarande egendom dels av andelar av ägofigurerna nr:is 223, 224, 227, 228, 229, 229 a, 230, 238 och 239 i Noret inom Falu stads område, vilka andelar numera tillhoppa utgöra enligt fastighetsregistret stadsägorna nr:is 646, 648 och 649 i ägotrakten Norslund, dels ock av den inom Falu domsagas norra tingslag belägna andelen av egendomen Norslund, enligt uppmätning bestående av 24 tunnland 18.7 kappland åkerjord och 7 tunnland 18.9 kappland slog- och hagmark och 12.3 kappland impedimenter samt i Norets skog lotterna nr 1 om 57 tunnland och nr 4 om 6 tunnland 9.1 kappland, allt skogsmark i areal med åtföljder, med undantag av från egendomen sedermera avsöndrad jord.

§ 4.

Staden må tillträda de i § 1 omförmälda markområden i befintligt skick den 1 juli 1928 eller vid den senare tidpunkt, som efter särskild överenskommelse må bliva bestämd, dock icke senare än den 1 juli 1929. Sär-

skild avhandling skall, sedan erforderliga förrättningar för avstyckning av områdena blivit verkställda, upprättas mellan kronan och staden angående deras överlåtande till staden.

§ 5.

De i §§ 2 och 3 angivna fastigheter må av staden tillträdas i befintligt skick den 1 oktober 1928 eller vid den senare tidpunkt, som efter särskild överenskommelse må bliva bestämd, dock icke senare än den 1 oktober 1929. Sedan denna överenskommelse blivit av Kungl. Maj:t och riksdagen godkänd, skola särskilda överlåtelsehandlingar upprättas mellan kronan och staden rörande dessa fastigheters överlåtande till staden.

§ 6.

Samtliga kostnader för avstyckning och lagfart å de av staden enligt denna överenskommelse förvärvade fastigheterna skola bestridas av staden.

§ 7.

Den i § 3 omnämnda köpeskilling å 20,000 kronor skall staden å dagen för tillträdet av egendomen Norslund utan anfordran inbetala till Kungl. arméförvaltningens kassa.

Av denna överenskommelse äro två exemplar upprättade, av vilka Kungl. Maj:t och kronan erhållit det ena samt Falun stad det andra exemplaret.

Stockholm den 9 januari 1928.

För kasernkommittén:

JOHAN JÖNSSON.

/Nils Berlin.

Falun den 3 januari 1928.

För Drätselkammaren i Falun:

AX. WALLIN.   ERIK NORDKVIST.   EINAR LYBERG.

Herrar Ax. Wallins, Erik Nordkvists och Einar Lybergs egenhändiga namnteckningar bevitnas av:

John Zettervall.

Evald Östberg.

Bil. B.

Kontrakt.

Sedan Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 21 december 1904 förordnat, att *Kungl. Dalregementet* skall förläggas till staden Falun samt bemyndigat Kungl. arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet att med staden ingå avtal angående överlåtelse av mark till plats för kasernetablissemanget jämte kallbadhus och till övningsfält m. m. har mellan Kungl. arméförvaltningen och staden Falun träffats följande överenskommelse:

1.

Staden Falun upplåtar härigenom till Kungl. Maj:t och kronan utan ersättning, med full äganderätt samt gravationsfritt:

dels det å härvid fogade karta, bilaga 1, med röd begränsningslinje omslutna ägoområdet, i vad detsamma icke redan tillhör kronan, med därå nu befintliga byggnader och skog, att användas till plats för kasernetablissemang och till övningsfält för Kungl. Dalregementet,

dels det å likaledes härvid fogade karta, bilaga 2, med röd begränsningslinje omslutna ägoområdet, att användas till badplats för samma regemente, med rätt för kronan att tillträda det till plats för kasernetablissemang avsedda, å kartan, bilaga 1, med grön begränsningslinje omslutna området genast efter detta kontrakts underskrivande samt områdena i övrigt den 14 mars 1906; dock att den inom platsen för kasernetablissemang i och för landsvägsomläggningen framdragna provisoriska vägen må förbli orubbad intill den 8 november 1908, till vilken tidpunkt vägen skall såsom förut vara upplåten för trafik och den där invid upplagda matjorden må kvarligga.

2.

Staden förbinder sig att utan kostnad för kronan ombesörja, att all odlad mark inom de områden, som skola av kronan tillträdas den 14 mars 1906, varder senast under hösten 1905 igenlagd och besädd till gräsvall.

3.

Därest de områden, vilka sålunda skola till Kungl. Maj:t och kronan upplåtas, icke kunna av staden för nämnda ändamål förvärfvas, utan desamma i sin helhet eller delvis måste av kronan exproprieras, skall staden ersätta kronan kostnaderna såväl för inlösen av marken som ock för expropriationsmålets utförande.

4.

Staden förbinder sig att sex månader efter skedd tillsägelse, dock ej före den 1 augusti 1905, kostnadsfritt för kronan hava till kaserntomtens gräns vid tomtens västra hörn framdragit vatten- och avloppsledning samt att sedermera underhålla dessa ledningar och tillhandahålla regementet vatten till samma pris, som större avnämare därav inom staden erlægga.

5.

Staden förbinder sig att så långt utrymmet medgiver och mot stadgad ersättning till vård på sitt epidemisjukhus emottaga jämväl regementet tillhörande epidemiskt sjuka värnpliktiga, dock skola stadens egna innevånare härutinnan äga företräde framför värnpliktiga tillhörande annat samhälle.

6.

Staden medgiver, att eventuella militärövningar utan särskild ersättning få äga rum å icke till enskilt begagnande upplåtna delar av stadens utmarker, under förbehåll likväl, att detta medgivande icke får i ringaste mån inverka på stadens fria dispositionsrätt till områdena i fråga, ävensom att stadens rätt till ersättning för genom militärövningarna och vad därmed äger sammanhang tilläventyrs förorsakad skada bliver staden bibehållen.

7.

Alla erforderliga handlingar för vinnande av lagfart å ifrågavarande jordområden, i den mån desamma icke måste genom expropriation förvärvas, skola av staden kronan tillhandahållas. Kostnaderna för lagfarten bestridas av kronan ensam.

Av denna upplåtelsehandling äro två exemplar upprättade, av vilka Kungl. arméförvaltningen erhållit det ena samt staden Falun det andra.
Stockholm den 1 februari 1905.

För Kungl. arméförvaltningens fortifikationsdepartement:

G. C:SON BERGMAN.

C. SÖDERBAUM.

/Axel Göransson.

Falun den 12 januari 1905.

För Falu stad:

EHRENFRIED BILLENGREN.

Enligt uppdrag.

Herr lektoren Ehr. Billengrens egenhändiga namnteckning bevitna:

E. Hedblom.

K. A. Åkerblom.
